

היורד לתוך שדה חברו זה נהנה וזה לא חסר

Week 6

ב"ק כ' ע"ב 'תנן המקיף' עד 'בר זוזא', תוס
ד"ה את גרמת, וד"ה טעמא
נודע ביהודה חו"מ כ"ד
חו"מ רס"ד ד' 'וכן שנים', פתחי תשובה אות ג'

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי אליעזר ע"ה

לז"נ ויצא בת ר' שמואל זאב ע"ה

ב"ק כ' ע"ב 'תנן המקיף' עד 'בר זוזא', תוס ד"ה את גרמת, וד"ה טעמא

ברשות הרבים אפקורי מפקר להו תנן
א"ה המקיף חבירו משלש רוחותיו וגדר את
הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין
מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו ש"מ
זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם דאמר
ליה את גרמת לי הקיפא יתירא ת"ש א"ר
יוסי ב"אם עמד ניקף וגדר את הרביעית
מגלגלין עליו את הכל טעמא דגדר ניקף
הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר
פטור שאני התם דאמר ליה לדידי סגי לי
בנמירא בר זוזא א ת"ש ד"ה בית והעלייה של

שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית
לבנות והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה
בית ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו יציאותיו
הוא דמחייב ליה בעל הבית הא שכרו לא
ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם
דביתא לעלייה משתעבד ת"ש רבי יהודה
אומר אף זה (ה) הדר בחצר חבירו שלא
מדעתו צריך להעלות לו שכר ש"מ זה נהנה
וזה לא חסר חייב שאני התם משום
שחרוריתא דאשייתא שלחיה ב"י רבי אמי
אמר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה הזיקו
רבי חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדר
שלחיה קמיה דרבי חייא בר אבא אמר
כוליה הא שלחו לי ואזלי אילו אישכחי בה
טעמא לא שלחנא להו אתמר רב כהנא
א"ר יוחנן אינו צריך להעלות לו שכר רבי
אבהו אמר רבי יוחנן צריך להעלות לו שכר

צרה"ר חלל להנחת מעיו מחייב חע"פ
שאם מחזירו אין שוה כלום:

אפקורי מפקר להו. לא לגמרי
דא"כ אפילו מה שנהנית
לא משלם חלל מתיאש מהם שסבור
שיתקלקלו מחמת שרצים דורסים
עליהם עד שלא יצאו¹ לדמי מה

שנהנית: **את** גרמת לי הקיפא
יתירא. מתוך פירוש הקונטרס משמע
דמיירי צגדר שצין שדה לשדה ניקף
וקשה דהיכי חשיב ליה זה נהנה וזה
אין חסר הואיל שכל אותו הגדר לא
נעשה חלל להפסיק בין שדותיו לשדה
ניקף ועוד דהוה ליה למימר את
גרמת לי כל זה הדיקף דהקיפא
יתירא משמע שגרם ליה להרצות
חלל נראה שמצחוק סביב לד' רוחות
הקיף והקיפא יתירא משום שמחמת
שדה האמנעי הדיקף גדול יותר
מדאי: **אם** עמד ניקף. צסדר

המשנה ל"ג צהדיא ניקף חלל ללישנא
דמפרש התם² דקאי אניקף דייק הכא:

טעמא דניקף הא מקיף פטור.
ואפילו רבנן לא פליגי
חלל משום דא"ל את גרמת לי
הקיפא יתירא וא"ת ואי זה נהנה וזה
לא חסר פטור אפילו עמד ניקף נמי
וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתיה
דניחא ליה צהנא ואלא דמי לדר
צחצר חצירו דלא גלי אדעתיה חלל
צחנא: **ת"ש** ר"י אומר. ואפילו

אליהו אשילו לרעת הרמב"ם שהוא דעת המחבר שם בש"ע מ"מ סי' כס"ד של שופטות שיש לזכות כח לזכות ועדיין לא הוכר חלקו של שופט אחד ושם אחד לא הולך הולאות כלום סבירא ליה להרמב"ם שטופין על מדת סדום אבל יכא זה הולאות הולאות וחבר נד שדה שלו שיבואו המים לשם ואח"כ דלא זה של משה ליהטת מחסירה וז' בחנם וליהטת משל חבירו ממנו לא שייך טופין על מדת סדום ודאי וז' דומה למי שרולע לזר בחצר חבירו אפי' בלא קיימא לאגרא וז' י' שם הוה אמינא שיטק זה את חבירו שיטק לזר בחצירו חנם וע"כ לא אמרו אלא שכבר דר בו שאל"ל להטלות שבר על סעבר. ועי' במס' ב"ק דף כ' ע"ב בתוס' ד"ס הא אהאית:

ואמנם מדברי המדריכ בפסק כולל הרגל שהביא רמ"א בסיומן שס"ג סי' כהנ"ס שכתב הפעם שלא יכול לכוף לזר בו בחנם משום דא' צני בעל החצר להסבירו חס יוכל וכו', משמע שדבר שאינו יכול לסבירו בו יכול זה לכוף אף לכתחילה מ"מ נלע"ד דע"כ שם שז' רק להרמב"ם בריש סימן קע"ב אבל לדעת הרמ"א שפיעא דלא שייך בזה טופין על מדת סדום: וכו' אם היו באים לזון קודם שהדפוס שמעון אבל אחר שכבר הדפוס ורלא ראוהו לחייב את שמעון מפעם מקף את חבירו ב"כ לא דמי דברי בספרות אחרו ב"כ דף כ' ע"ב שם הפעם דגם לו היקשא יתירה אבל כאן לא גרס לו הולאה יתירה דהשלומין להמסדרים לא איכפת להו להמסדרים אם ידפיסו בסידור זה משע או הרבה תמיד השלומין שלהם שום כי פרחת הסידור הוא שום. והנה בש"ע בסיומן קנ"ח סעיף ו"ו לא נזכר גרס הניקף יתר רק רמ"א כהנ"ס בנפיק הסעיף הניקף. היטע משום דמהחבר מיירי בגדר ביטוי וכו' ולא לא משכחת לה בלי גרס הניקף שהרי עיקר הניקף הוא להפסיק ביטוי וזין שדה חבירו וכמ"ס בחמו' שם ב"כ דף כ' ע"ב בד"ס את גרמא וכו' יע"ש. ועכ"ס יכא דלא גרס לו הולאה יתירה מקרי זה נהגם וזה לא חסר ופסור מלשיע לו וא"כ בעטו פעטת ראוהו בזה:

ואמנם מה שיש לעיין בזה הוא כיון ששמעון הוא רואה להדפיס בסידור זה וכו' הוא לזון לזון הולאות עוד הולאות להדפיס לשלם לפעסין לזון וכו' הוא בזה א"כ גלי דעתיא דניחא ליה להולאות הולאות לזון הדפוס ומגלגלין עליו גם הולאות הסידור. ודבר זה יש ללמוד מדברי החו"ם שם בד"ס קעמא דניקף וכו' שכתבו וא"ל ואם זה נהגה וזה לא חסר פסור אשילו עמד ניקף למי וי"ל שאני עמד ניקף דגלי דעתיא דניחא ליה בהולאה ולא דמי לזר בחצר חבירו דלא גלי דעתיא אלא בחנם עכ"ל החו"ם. הרי דאיכא דגלי דעתיא אפי' בזה לא חסר מגלגלין עליו את הכל ואינו יכול לנפון אלמלא שכבר הקף זה שלם מחיטת לא הייתי מוליא הולאה גדולה על חלקי אבל כיון שכבר הוקפו שלם מחיטת הולאתי הולאה קטנה על רוח רביעית, אלמלא לא משנתינן בעטנה וז' ע"י הולאה קטנה שהופיק מגלגלין עליו גם הולאה גדולה. אומר אני שחמו' כתבו שם לפי שיש שם גם כעס דגם לו היקף יתר וז' יוסף חתי צני דגלי דעתיא דניחא ליה בהולאה וגם גרס לו היקף יתר ורלא לפסוק מדברי ר' יוסף דאפי' גרס היקף יתר פסור אם לא גלי דעתיא דניחא ליה בהולאה וק"ו בזה נהגה וזה לא חסר כלל שפסור. בלפון דאיכא דלא גרס ליה הולאה יתירה אשילו גלי דעתיא פסור למאי דקיימא לן זה נהגה וזה לא חסר פסור. ואף לדעת הרמ"א שהביא המחבר בסיומן שס"ג סעיף ח"ה דאם גילה סדר דעתו שיהיה רצונו לתת שבר אם לא היה מניחו לזר בחנם לזון לזון לזון לו שבר יענין שם, ודאי אין שם שום גרס הולאה כלל ואפי"ס ע"י גילוי דעת מחייב לשלם דשאני ההם דאין אנו מחייבים אותו לשלם רק מה שגילה דעתו שהרי על השכירות גילה דעתו שהיה רצונו לשלם ואח"כ יתלם אבל לחייבו ע"י גילוי דעתו לשלם גם מה שלא גילה דעתו זה לא מניט ולא מיבעיא לדעת הס"ך בסיומן קנ"ח סק"ד שהפסיק לסירוס הב"ח וא"ל אשילו גילה דעתו אין לזון יתר ממה שגרס לו הולאה יתירה אבל במס' שאל גרס לו אשילו נהגה ממנו ח"ל ליתן יע"ש כנ"ל ויראה חשכון החשבות שהפנימי הוא שם על שם וגמלא סקסוף מארבע רוחות שזלה ארבע ועברים אחת ואפי"ס ח"ל לשלם רק בעד שמהם אחת שגרס יתרון להחילן לפי שהחילון לבדו היה שמהם על שמה שזולה סקסוף מארבע רוחות שמים ושליש ועכשיו הולך להקף עשר על עשר שזולה היקף מארבע רוחות ארבעים ח"ל הפנימי ליתן רק שמה אחת אבל לכל השליש ושמים שהיה לזון החילון לבדו אין הפנימי טון כלל נמלא שמהם מן שש עשרה אחת בחנם והס"ך שרשם שם בסק"ד ושם קאי בגילה דעתו ואפי"ס פסור כמה שלא חסר החילון ואשילו לדעת הס"ע שם בס"ק י"ט דלזון הפנימי ליתן לפי ערך חלקו מ"מ שאני הכס כיון שגרס לו הולאה קלה יתירה מהני הנילו דעת לחייבו הכל לפי החשכון אבל היכא שלא גרס לו הולאה יתירה ודאי לא מהני הנילו דעת על המקלח לחייבו בו הכל. זה הנלע"ד לזכות שמעון המדפיס שפסור מלשיע:

אמנם אחר הייבוב נראה שחייב לשלם חלקו שהרי גם בדר בחצר חבירו אפי' לא קיימא לאגרא אם חסרו אפי' דבר מעט מגלגלין עליו כל השכר כפי שנהגה כמבואר בש"ע בסיומן שס"ג סעיף ז' יע"ש. ודאי גם כאן מחסרו הרבה שאל לא היה שמעון מדפיס סדרים סלנו או שמיט וקפא

ואינו על שם אביו מהקצין ר' סירש הארבע דודו אחי אביו ובטאו לזכות להארבע סירש לאביו ואמר לו שקבל בהולאה על שמו סך הכל מדוד סל"ל וסירש צניח האב והסכים למעשו, וענה זה זמן זמנים פונה אחר שוק פס"ד בא הקצין ר' סירש ותבע מאחיו ר' בער שיפרע סך פ"ק ואינוס קרן שלום בנז ממנו וגם סירות הטשרין מהקצין על"ס עתה סך מאחיוס ואינוס. אפי"ס ר"ב כמדומה שפרעתי לך והא' הריס שמשקע הדבר שניס רבנו ולא תבעת מעותיך וכו' לזון אפי' לזון. ר' סירש חזר על קצתו בבירי שלא נפרע ותובע קרן ורביה וזה מחזיק בעטתו כמדומה שפרעתי. וע"ז דן מעלתו הסקין יתלם בלי שום קצתו ומענה כדון מנה לי בידך וזה משיב איני יודע אם פרעתיך שחייב לשלם ואין על הסוכה שום שטופס אשילו היסמ, ועל הרביה דן שפסור ר' בער בלי שטופס. ובשמיטת יוסף דן ויפס סירש שדן חיוב הקצין מפורש בסיומן פ"ס סעיף כ' כמו שכתב מעלתו בעלמו ועל הרביה הנה עיקר חיוב הרביה אין הסוכה יכול לתבוע ממנו בצירור שהרי הסירש הוא עיקר וא"כ עתה הסוכה היא שטופס הסוכה שישלם אם הסירש תבעתו. וסנה על הספוק מהשלומין לית דין ולית דין ששילם סיס עותן ר' סירש ברי לי שטופס בנז"מ עם סך שלי ובירי לי שהיה לך ריח סיס ר' בער פסור מהשלומין שהרי על הרביה הוא קוען איני יודע אם נחייבתי לך שאל פסור הקצין חיקף בחצירה בנז מפס"ד נמלא שטופס מלשונו זמן והולאה לא נחייב ברביה כלל ומעכשיו טען איני יודע הרי זה קענת איני יודע אם נחייבתי לך אלא שאל סיס לזון לזון לזון לזון יודע אם נחייב לו כמבואר שם בס"ע פ"ס ח"ל כיון שר' סירש לא היה יכול למשון שדלי הריח ח"ל קענתו של ר' סירש הסוכה הוא רק שטופס שטופס וכשם שאל סיס ר' בער משיב שדלי פרעתיך חיקף וסכס השולמות ביטוי סיס פסור בלא שטופס כמבואר בס"ע ל"ג סעיף כ' כל אם משיב איני יודע אם נשארתי שוקף עמך פסור בלא שטופס. וכל זה פסוק ויפס דן. דברי סד"ס:

תשובה

על דבר אשר נשאלתי מק"ק ליווארני וז"ל השאל. ראובן חיבר פירוש על סדר נזיקין וקדשים והלך אלל שמעון המדפיס ונתפסר עמו בנז כסך ידוע בעד כל דף ידפיס לו אלו סגני סדרים עם פירש"י והוספות ופירוש של המחבר סל"ל למסר. וסנה דרך המדפיס אחר נמסר כל דף ודף סותרים סידור האותיות לסדר מהם דף אחר וזה המדפיס יש לו הרבה אותיות לכן לא קלקל הסידור והניחו כמות שהוא רק הסיר מלמשה הפירוש סדרם וסדפים לעלמו שני סדרים סל"ל עם פירש"י ותוס' שיהיו מוכנים בידו בעת שפגלי שילס להדפיס כל הס"ס. וטען ראובן המחבר סל"ל יען שהשלומי שכירות המסדרים האותיות הוא היה משלם ועתה למה יסנה שמעון מסידור אותיות חנם ויחזיר לו חלקו מסידור האותיות כדון כל סנהגה ממלכת חבירו כדון מעין מהקפס שדות והמקפף את חבירו משלם רוחותיו. ושמעון קוען מאחר שהאותיות שם שלו יכול להשתמש בהם כרטיס ואין כח ביד ראובן לקלקל הסידור וכו'. יורט רבינו הדין עם מי. עכ"ל השואל:

בד אומר אני אם הוא כפי הנראה מלשון השואל שמעון נתפסר עם ראובן בקיבולת כסך ידוע כל דף ויגל במשון מושל שום לשלם להמסדרים ולהמדפיסים ובעד היייר הכל משל, ח"כ אין לראובן שום קענת על שמעון וכיון שמעון טון אותיות אחרים להדפיס האורך לראובן ואינו מעבד מלכתו בזה בעל עטת ראובן ויכול שמעון לומר מהחלל דעתא דכרי נחשפתי לפי שדעתא שחילן ליהות נהגה גם אני מהסידור והלא שמעון הוא המשלם להמסדרים ולא ראובן. ואמנם אם המעשה היה כי חשבו מהחילה בעת השכירות כך וכך אני טון להמסדרים וכך וכך בעד פרעסין ליהען וכך וכך בעד יייר והמותר בעד מחינת האותיות ודיו ואז שמעון הוא המשלם להמסדרים בעד הסידור ולא ראובן וראובן רואה ליהטת מהסידור אז שייך קענת הסדרים סל"ל: ואומר אני מה שטען ראובן שמעון מחייב לשלם לו מה שנהגה ממלכת הסידור שילס הוא כדון כל סנהגה ממלכת חבירו כדון מעין מהקפס שדות וכדון מהקפף את חבירו, בשמיטת אין הדמיון עולה יפה כי דין מעין מהקפס הוא בחי"מ סימן ק"ט סעיף ח' ושם מיירי שכלם באים וצריכים להשקות ולזין ההחתון לסייע לעליון כי גם הוא לזין שילכו המים דרך שם, ולא מיירי שם שכבר חסר העליון וזה אחר כך להוליא מן ההחתון שייסע לו מה שכבר חסר כי בזה באמת אם היה להתחתון שדה שלא היה דרס לזרוע אף עתה שכבר חסר העליון רואה הוא לחפור יותר שיניע הנהר גם לשדור וירענה באמת אין ההחתון לזין לסייע למס שחצר העליון ודאי זה נהגה וזה לא חסר ולא יגרס לו הולאה יתירה ע"י שדה שלו. ואמנם בזה אם העליון טען וזה לא חסרתי אשוב לקלקל מה שחקנתי ואחסנתי מה שחצרתי וגם לי גם לך לא היה אם לא חסרתי. נלע"ד שיכול העליון לשפות כן ואף דוספין על מדת סדום אומר אני דלא שייך בזה מדת סדום כיון שידוע שהחתון לזין לזון ויהיה מוכרח לפייסו בנז, ולא מיבעיא לדעת הרמ"א שהוא דעת הים אומרים שהביא רמ"א בסיומן קע"ד סעיף ח' כהנ"ס שפיעא דלא שייך טופין בנזי' שידוע שחבירו סיס לזון להפלות לו בנזי'

וקצו זמני על ספריו של ראובן שאפי' מי שלא היה קונה פירושו לחד
מ"ה חב' שהיה צריך לשני סדרים הללו ללמוד מחוכם נמרע עם פירוש
והוספתו היה מוסף חיוס דבר נקטתם פס פירושו של ראובן ושכחו שמדפיס
שמעון יהיה סדרים הללו שכיח וצול ולא ימלאו כל כך צריח קונים שיקט
מראובן וכיון שגורס לראובן הפסד בזה תגלגליו עליו כל מה שנהיה לפי
חלקו מראובן באותיות. ולא מיבעיא לדעת רוב הפוסקים שהם התוספות
הראש' והקור' והאר' הרבה שפסקים וכן פס' פס' בסיון פס' ס' שפי' וי"ן
שהביא רק דמ' ה"א הללו וכן משמע שהסכים הרמ"א בהג"ה שהרי הדיק
עוד אפי' לחייב בלא עביר למיגר שבהן חייב שמעון לשלם חלקו להוצאות
סידור האותיות אלא אפילו לדעת הרמ"ה שהביא הג"ה שם בפ' כ"ד הרגל
שאינו חייב לשלם כל מה שנהנה אלא רק מה שהסדירו אשר לדעתו גם
דעת הרמב"ם כן שהרי לא הביא בפ"ה מהלכות גזילה הלכס ט' כלל כך
דינא דהאחריותא דאשיתא שחמרו שם בנמר' א"ו שהרמב"ם מפרש שאינו
חייב רק לשלם הפסד האחריותא וזה משנה שאינה לריבא פשיטא שחזיק
חייב לשלם מה שהזיק ור' יהודה שם בפס' פ' חלקה שחזיק אפי' דביחא
לעולם שמתעבד מ"ה חייב לשלם האחריותא ובה פסק הרמב"ם כח"ה
שם יעויין בפ"ה משכנים, אבל אם היה הרמב"ם מפרש שצ"ה האחריותא
חייב לשלם כל השכירות ואפי' שבזית ועליו פסק כח"ה מ"ה כ"ה בזה דר'
יהודה שפ"ס אפי' זר סדר בחצר חבירו והשחיר הכלים מעט שחייב לשלם
כל הסכר והיה להרמב"ם להביא כך מילתא בפ"ה מגזילה א"ו שהרמב"ם
סובר כדעת הרמ"ה. ואפי' חמה על הרב המגיד שם וכמו כן על מרן הב"י
שלא הרניסו שהרמב"ם חלק בדבר. מ"ה כאן בגדון שפסקו חז"ל דבר מועט
ואי אפשר לומר בזה שאינו חייב רק מה שהסדירו כי ההפסד לדעתו הוא
יאר על הוצאה לכן חייב שמעון לשלם כל מה שנהנה מאידור האותיות לפי
חלקו כל אחד לפי מספר מה שמדפיס. כן נלענ"ד:

ב"ה פראג ערב סוכות תקס"ח לפ"ק :

תשובה את דתע ודע וכו' לכבוד הרב המופלא ומופלג מ"ה ישראל
בצל אב"ד ריק"ק קרעטשטור:

כה מכתבו קבלתי ויען בימים האחרונים הנוראים ועול הליכור עלי
ביותר וגם שערי דמעה אינם נפילות וראשי כבד עלי
לכן לא עיינתי בשאלות הבאים כי אם בדברים הנחוצים ביותר וגם נודעו
לא שאלות בעסקי גיטין ונחתי להם משפט הקדימה ולא עיינתי בדבריו עד
היום ואפי' שגם היום קירידה במילי דמטה שהזמן נרמא סוכה וארבעה מינים
אחרתי האולי וזמר הוא לא אחמינו עוד : והנה שורש שאלתו עשיר אחד
שבק חיים וגם היתה צרכה אחריו ואמנם גם הוא חייב לאחרים ובאו שני
אחים שהפסיקו ואחרים אשר המטה היה חמיד עסקו עמהם ואמרו שני
אחים הגיל שמתנו חייב להם כן מהינים צעד שחורות שלקח מהם בהקסס
והלא פקסם שלהם דר"ס בן מה שלקח המטה ע"פ שפעליסיקאליאן
מפורש כל מין ומין והמטה חתום חתם השפעליסיקאליאן רק בין הרשימה
ובין החתימה היה ריח חזק בלי כתב כמו ארבע וחמש שורות
וצחקו הכרח הגיל היה כתוב פרעון מהמטה כך חתמים וסכים. והנה
מעלתו שאל אם מולידים מהותמים ע"פ כתב הזה : תחלה אדבר איך היה
היון אם היה שמתה בחיים ויהיה עינן פרעתי איך היה דמי. והנה גדולי
אדמונים נחלקו אם יכול לעשון פרעתי נגד כתב ידו והאחר בשהלח
הערון סימן ס"ס האלים שיכול לעשון פרעתי והרמ"א בהג"ה הביא גם
דעת החולקים ולא הכריע להלומין רק שיש שאין לדין בזה אלא מה ששימו
רואות. והנה גם לדעת הפוסקים שאינו יכול לעשון פרעתי אחתי יש לדון
בזה שיש איזה שיטות חלק בין הכתב להחתימה מה דמי והא דלא שאל
היה השקר בפדים ויהיה מקום חלק בין השקר להחתימה העדים שיצור שני
שימין וק"ו יותר שהשקר הוא פסול כתבואר בסיון מ"ה סעיף ו"ו. ואמנם
שם הפסד שהעדים עשו שלא כהוגן שחתמו שגר שיכול להזדיק, אי מעט
שכתב הסמ"ע דהייט שיכול לחתוך כל העליון ויכול לכתוב במקום החלק
שקר חדש, ואי מעט שכתב הס"ך שיכול להוסיף בשקר היה עלמו במקום
החלק מה שיראה :

ואמנם כל זה שייך בשקר בעדים ששם אין העדים יכולים לומר שהם
האמינו לבצל השקר שלא יעשה שום דיוק כי היו בשושים בו
דגברא מהימנא הוא כי לא כל כמיניהו לעשות דבר שיכול להיות בו
רשעותא לזרע על ידי בנחוסם בהימנא דבעל השקר. אבל בכתב ידו
והוא עלמו סדריק חתימתו ולא חשש שמה יוסיף או יחתכו ויכתוב שגר
חדש יש האמינו לבצל השקר וכיון שהוא בעלמו האמינו והרשות בידו
לעשות כצלו להאמינו מהי נפסול אחרת הכתב הזה. אבל באט בזה
לחלוקת שבין הלבוש בפ"ה וכן הסמ"ע והאבא בסמ"ע בסיון מ"ה שאל
ממרס החוס בו שמעון וצ"ה הדי מעבר לך במקום שרגילים בו לכתוב
השקר חזק הוא חלק לגמרי שסמ"ע סובר שהמציא חתימה זו יכול
לנבון בו הסך שאומר שסליחו על זה ואמריקן שאלו האמינו ומסר לו
חתימתו סתם כדי שיכול המלו ללכול גם סיקות שיגרוס לו. ודעת הלבוש
שאינו יכול לנבון בו והס"ך בפ"ה ר"ס ססכים שם הלבוש. ואמנם הלבוש

היה קעס לפי שאין דרך בני אדם לסלחין לחבירו חתימה כזו ומיחשב אז
רשעותא ואמריקן שחתמה זו הדין שמעון לכתוב בו כשלוש מעות וכתוב
מעל"ד הסך שינוע נענמו ונפס מתמו ומלחורחוק. והס"ך יהיה קעס חזר
שכתב יגבה הלא אין כתוב בו שום חוב ולא שום דבר ובמה יפגע אם
לא מעטם שהרי היה יכול לכתוב מעל"ד הסך היה וכיון שמעטם מינו אלה
רואה לחייבו אי מינו להוציא וקיימ"ל דלא אמריקן מינו להוציא והס"ך
בסיון מ"ה כתב שגם כתב בחתימת ידו מקרי שיכול לסדוף איכא שחייב
לאחרים. ואמנם לכאורה דבריו תמוהים ואמו מי שחייב כבר להאשים אחרים
אינו יכול לחייב עצמו עוד למי שיראה אפילו ידענו בודאי שאינו
מקבל שום מעות ויכול לחייב עצמו בשקר כמה שיראה לשפד נופו ונכסיו.
ואמנם כוונת הס"ך הוא ודאי שיכול לחייב עצמו כעת אבל בחתימה זו
יכול לסקדים החוב ויבוא רשעותא לאחרים כי מלוס ע"פ מוקדמת קודמת
למחזרת לנבון מבני חרי ואפילו למלוס בשקר מחזרת קודמת מבני
חרי לדעת המחבר בסיון ק"ד סעיף י"ג. ולענ"ד גם בזה ליכא חשש
דמלוס ע"פ שרואה לזרע מלך הקדמה לר"ך לברר בעדים שהוא מוקדם
ולא יועיל לו כתב יד הללו להקדימו דהיינו לאחוריו מבדיח חתימה
המחבר בסעיף י"ג כיון שעדים מעידים שהיא קדומה ופשיטא בגדון דידן
שמה ואינו רואים שיש בעצמותו יותר ויותר הרבה ממה שחייב לאחרים
באופן שלחשש של הס"ך אין כאן מיתוס. ואמנם אלו לריכים לדבר מדברי
הסמ"ע והלבוש והס"ך בגדון דידן שיש חלק בין החתימה לכתב ולדעת
הסמ"ע אין כאן רשעותא ואדרבה נלענ"ד אפילו עדיף יותר והרי הוא
כאילו כתוב בכתב הזה נאמנות שהרי היה יכול לכתוב שם נאמנות אבל
לדעת הלבוש אמריקן גם בזה שאין דרך להאמינו בזה ומסתמא נפל ממנו
ומלאו זה. והולם מעטם הס"ך היה כבר שהרי הסוכ' כ"ה כתוב בו ואין
אנו לריכין לשום מינו אלא דכל זה בכ"ה יד כתוב בנייר בפני עצמו אבל
בגדון שמעון חתום בפנקסו של ראובן לא שייך חשש של הלבוש לומר
שמעט נפל דהיחך בא פנקסו של ראובן ליד שמעון :

אלא דאכתי יש חשש שכתב שמעון לא חתם עלמו בפנקסו של ראובן
כלל רק חתם בנייר בפני עצמו ונפל ממנו ומלאו ראובן וכתב
להגיד הזה בפנקסו ודבר זה יש לברר אם כל הדין בפנקסם שיש בו
דפיס הרבה הכל הוא מן רושם אחד שדך האומנים שפוסים יייר שכל
אחד הדין שלו מסוכן ברשום שלו אי סוכ' זה הוא חשש רחוק מאוד
שידמן ששמעון יחתום עלמו בנייר של רושם הזה עלמו ויאבדתי וימלאו
ראובן שיש לו פנקס מגייר של האומן הזה והוא יותר רחוק מנפילה דיחיד,
אלא דאכתי יש לחוש שכל הפנקס הוא בערמא ושמעון חתם עלמו בנייר
ואבד ממנו ומלאו ראובן וראובן הצירים וקנה יייר מרושם כזה ועשה מן
הכל פנקס, לכן יש לחשש בדברים הנכתבים בפנקסם האלו בדפיס הקדומים
אם יש הוכחה ברורה שדברים הללו נכתבו כבר זה זמן רב ואין כאן
חשש דיוק ולא חשש שפליה שחשש הלבוש ולא חשש של הס"ך. וכל זה הוא
לדעת הפוסקים שאינו יכול לעשון פרעתי נגד כתב ידו. ועכשיו נעתי
עלמנו לדעת המחבר בס"י ס"ע שיכול לעשון פרעתי חשש"ל נלענ"ד דבזה
אינו יכול לעשון פרעתי לא מיבעיא לדעת הסמ"ע חשבין כאילו כתוב בו
נאמנות כיון שיכול לכתוב בו נאמנות וכמו שכתבתי וגם לדעת הלבוש אינו
יכול לעשון פרעתי מעטם זה עלמו, שהרי הלבוש כתב שיכול לעשון פרעתי
במינו דלהד"ס ולא היה נאמן מעטם שאין טורך להאמינו למלוס למסור לו
סמס חתימה וכיון שבגדון דידן אם אינו נאמן לומר לא לוימי ממילא
ליכא מינו וא"כ אינו נאמן לומר פרעתי. ואמנם לדעת הס"ך שאין ואמרים
מינו להוציא אם כן גם לעשון פרעתי אין ואמרים מינו שהם יכול לכתוב
בו נאמנות :

אמנם נלענ"ד דכיון שבידו לכתוב נאמנות אינו פורע ונתיח שקרו בידו
שחשש שמה יכתוב בו נאמנות. אלא שמתקן הס"ך שם בפ"ה י"ד
נראה ששיקר הסעס כמה שאינו יכול לעשון פרעתי נגד כתב יד שכתוב
בו נאמנות הוא מעטם שהוא הפסיד לעלמו שהרי האמינו וכיון שאלו לא
האמינו בפירוש אחתי לריכין אנו למינו ומינו להוציא לא אמריקן. אבל בנאמנות
נלענ"ד דהס"ך לא כתב קעמנו אלא לזירק קעמנו של הלבוש ולכאורה לא
מעטם מינו מזה הסמ"ע לבצל השקר כי אינו לר"ך למינו כלל רק אמריקן
מדתמסר לו חתימתו ולא חשש שכתוב עליו שחייב לו כך וק"ו ש"ה שהוא
האמינו על עלמו והוא בקוח בו שלא יעשה שום עולה וכיון שהוא בעלמו
האמינו אפי' הוא נאמן על כל מה שאומר שחניע לו ולא מעטם מינו אלא
מעטם אפי' סהדי שהאמינו. ואמנם נגד זה שייך דברי העיר שז"ל אדרבם
אפי' סהדי שאין דרך להאמינו דבר כזה ואמריקן שזה בנאמנות לא מסור ליד
אלא נפל ממנו וזה מלאו. ואמנם הא תינה עכשיו שכל לשמיט ועדיין לא
נכתב עליו שום סך אבל אם היה המלו סוכב עליו איזה סך קידם
שהוציא בזה דין וסוי קוטן שסליחו ונקט לו שגר זה ודאי היה נאמן שאין
כאן רשעותא לפיט ח"כ גם עתה שמתעלה לפיט כך חתימתו לומר כיון
שהוא קוטן חייב בסיפא שהלוי סך כזה יהיה נאמן במינו שאלם הדין
רואה היה סוכב עליו ועל זה כתב הס"ך כיון שמעטם מינו אלה רואה
להאמינו אי מינו להוציא ומינו להוציא לא אמריקן. ואי הנלענ"ד בכוונת
הס"ך. ומעטם סיכא דלא שייך קעס העיר שז"ל עון בפנקס ועל אופן

בנחש

חשן משפט רסד הלכות אבירה ומציאה

מאירת עינים

סעיף ד' (ה) וכן אם עלה חמורו מאדיו כו'. עיין נסמ"ע ס"ק י"ב שכתב, ומיהו נראה דגם בדינים הללו דירד להציל ולא הציל או שעלה מחליו, אם לא היו הצעלים שם, אף דלא התנה כאלו התנה עמהם דמי, עכ"ל. ובהתנה פסק מהרש"ל אף דעלה מחליו צריך לשלם לו שכרו משלם

כל מה שהתנה, ע"ש [ביש"ש ב"ק] מכת"י *פ"י ס"י מ' [קש"כ], והוא כדעת הסמ"ע: (ה) אם השני יצא כו'. ואם אחד נתפס ופדאו אחד בממון צריך חצירו לשלם לו, והיינו כדי דמיו אצל יומר לא, ואם נתפס על עסקי נפשות צריך לשלם לו אף ביותר מדמיו, וכן אם צרח ונתפס השר ספריו (ופדאו) [*ופדאו] אחד, צריך לשלם לו כל מה שנתן עבורם משום בזיון הספרים, כל זה מצוה צראות ציש"ש צצ"ק פ"ו ס"י ט"ו, וע"ש [קש"כ]:

י"פ היש"ש
וכ"ה
בבאה"ט

זשה"א
סק"ג

יבן וכן אם עלה חמורו מאדיו כו'. פירוש, חמור של חצירו, ג"כ דיוק הכי דאפילו אם התנה עמו דירד להציל כדי שישלם לו דמי חמורו, וירד להציל ונפסד חמורו וחמור חצירו עלה מחליו, ג"כ אין לו אלא שכירותו כאיש אחר דאין פסידה על ידי הצלה כי אם בטירחא לצד, ואם לא התנה עם חצירו או עם בית דין מחילה, אפילו

שכירות אין לו אף דיש לו פסידה על ידו, וכדין ירד להציל ולא הציל, כ"כ מוהר"ם פד"ו בתשובותיו סימן ס"ג. ומיהו נראה דגם בדינים האלו דירד להציל ולא הציל או שעלה מחליו, אם לא היו הצעלים שם, אף דלא התנה כאלו התנה עמהם דמי, וצריך ליתן דמי שכירותו כמו לאיש אחר לפחות. ועיין בתשובתי שהארכתי וערכתי מערכה מול מערכה נגד דברי מור"ם ומוהר"ם פד"ו ו"ל שהביא ראיה מהגמרא [ב"ק קט"ז ע"ב] לדון דאף אם התנה עמו ועלה מחליו אין לו אלא שכרו, וראיתם אינה ראיה לענ"ד, ושנראה לדון דעלה דעלה מחליו אחר התנאי והיה לו פסידה

דהא לא הועיל לו יב"ד וכן אם עלה חמורו מחליו אצל אם הציל לא יוכל בעל החמור לומר חמורי היה עולה בלעדי הצלתך אלא חייב ליתן לו שכרו

וכן שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות ה"א השני יצא מן המאסר בלא השתדלות חצירו אין חייב ליתן לחצירו כלום הוציל ולא התנה עמו ואם לא יצא רק על ידי השתדלות האחד לא יוכל לומר לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה יב"א אף על פי שהאמת אחר מכל מקום חייב ליתן לו כפי מה שנהנה לפי ראות בית דין כ"ן נראה לי

ציונים ומקורות (ז) ד"מ שס. (ח) עיין ד"מ שס. ובציוני שס"ז ובאה"ג: ועיין במרדכי פרק הגזול במה"ב ס"י קט"ז תשובת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג ס"י רכ"ו, ודלא כמהר"ם פדוואה ס"י ס"ג.

על ידי הצלתו צריך לשלם לו כל דמי חמורו, ע"ש ודו"ק*: יבן אף על פי שהאמת אתו מכל מקום חייב כו'. עיין בדרכי משה [סעיף ד'] שהקשה על דברי מוהר"ם פד"ו מהמרדכי דהגזול במה"ב [ב"ק] סימן קס"ו בשני שותפין במשכון אחד ולקח השר של האחד המשכון שהיה צידו, והוציא עליו הוצאות עד שהוציא מתחת ידו, ושותף השני לא רצה ליתן לו להוצאה כלום כי אמר ששר שלו ידו תקיפה על שר של חצירו והיה מוציאו מיד שר שלו בנח צחנם, וכח דא"ל ליתן לו אלא כדי שכרו, דמשמע הא כדי שכרו יש לו. ומשני, דשאני התם דאף דהיה אפשר דשר שלו היה יכול להוציאו, מכל מקום עדיין לא הוציאו מידו, מה שאין כן בנידון זה שכבר יצא מחליו, וז"ש מור"ם ואם לא יצא כי אם ע"י השתדלות כו', עד אע"פ שהאמת אחר כו' כן נראה לי, עכ"ל, ור"ל מכח קושיא זו, וק"ל:

ידן דאפילו בשבילו לבדו היה צריך כו'. כ"כ מהר"ם פד"ו בסוף משנה הנ"ל על ענין אחר דומה לזה, ע"ש [קש"כ]:

ואם נראה לצידי דין שלא הוצרך להרבות הוצאות בשבילו י"דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו אינו חייב ליתן לו כלום דזה נהנה וזה אינו חסר. לכן ע"ש מי שפסק על מי שהציל ספריו וספרי חבירו *אם לא הוצרך להרבות הוצאות בשביל חבירו אין חבירו חייב לשלם לו כלום וי"ל דוקא שירד מחילה להציל שלו אלא שהציל גם כן של חבירו עמו אבל אם ירד על דעת שניהן חייב ליתן לו מה שנהנה מחסר שהציל של חבירו וכמו שנמצא כן נראה לי (כ) וכן כל

ציונים ומקורות (ט) הנהגה אלפסי מדשים שלטי הגבורים על המרדכי ב"ק פרק הגזל סי' קס"ב. ד"מ כ'. י' עין ד"מ שס. (י) הר"ן פרק שני דיני גזירות כתובות ס"ג ע"א מדפי הרי"ף. ד"מ שס.

מורי זהב

וכן כל אדם כו'. הך פעולה או טובה שזכר רמ"א אינו רוצה לומר שמצילו מהפסד, דא"כ הו"ל מברית ארי מנכסי חבירו, אלא שעושה לו טובה בהשבת נכסיו, דבכיוצא בזה כתבו התוס' בפרק הכונס דף נ"ח

ביאור הגר"א

יא. ואם נראה כו' לכן כו'. כמו שפירש נז"ק שם, מן המקיף כו'. יב. ונראה לי כו'. כמו מי שיש לו בית נמצא אחרת וחצר נציר אחרת, נחוספתא [כ"מ פ"א ה"ט] הנהל הרי"ף ורמ"ם נפ"ק דנ"ב [הרי"ף ה' ע"א מדפי הרי"ף ורמ"ם סי' כ"א]: יג. וכן כל אדם כו'. כמ"ש גירושמי פ"ה דנ"מ [ה"א] חד נר נש אוטיל למצריה דנינן, אשרימה גו צימה, א"ל הכ לי דנינן, א"ל הכ לי אגר צימ, אלא עובדא קומי ר' אלא נר נזלא ומריק ליה מאי דהוה חמי למשרייה. דוקא כפורה מוכו של חבירו משום דהוה כמו מצרים ארי מנכסי חבירו

מתחיל השוה

ג. דאפילו בשבילו לבדו כו'. עיין בתשובת בית יעקב סימן קמ"ח שחמה על זה, דהא אמרו בגמרא ב"ב נ' ע"ב דכופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים ובריה כו', ואפילו מיתמי כל מילי דאית ביה נטירותא כו' [נש ח' ע"א], והתם אע"ג דאי לא יתמי נמי היו צריכין להוציא כל כך כמו עתה, ואפ"ה צריכין היתומים ליתן לזה. שוב ראיתי בתשובת מהר"ם [דפוס פראג] סי' ל"ט שכתב בהדיא כן כו', עד וכיון דמהר"ם לא ס"ל הכי לא הו"ל לרמ"א לכתוב בפשיטות דלא כוותיה, ע"ש היטב. ועיין בתשובת שבות יעקב ח"א סי' קנ"ח שדחה דברי הבית יעקב הנ"ל, וכתב דודאי דברי הרמ"א בכאן הם עיקר לדינא וגם בתשובת אמונת שמואל סימן ל"ו פסק כן בפשיטות להלכה, ועיקר החילוק הוא ריש לחלק בין דבר שנוגע לציבור וקהל ובין יחיד המדיין עם יחיד, דא"כ יהי דברי הרמ"א עצמם סתורים ממש "לעיל סימן קס"ג סעיף ו' בהג"ה בשם מהר"ק [שושן דן] באם בא עליה על עיר אחת כו' [עיין מה שכתבתי בסימן קס"ג שם ס"ק כ"ח]. ומהאי טעמא כתב שם במעשה שהיה כפראג שריפה גדולה רחמנא ליציל, ובית אחד ברחוב יהודים ניצול שהיו בו ג' בנינים תחתיים ושניים ושלישיים, והעליון כיון שראה שהשריפה גדולה כל כך שיכר הגג מעלי כרי שלא ידלק הבית וע"י זה ניצל הבית, ואח"כ תובע לתחתונים שיתנו גם המה לסיוע הגג, ופסק דאין בטענתו כלום, כיון שהעליון היה צריך לעשות הצלה זו בשביל עצמו, הוי כזה נהנה וזה לא חסר דפטור, ע"ש. ושם בשבות יעקב ח"ב סימן קנ"ו מעשה כעין זה, אלא דשם לא שיכר העליון מעצמו את הגג, רק השררה בא בעצמו למקום השריפה וצוה לשכר איזה גגות מעל הכתים הסמוכים כדי להצילם ונתחבתה השריפה ובאו העליונים עם התחתונים למשפט אם מחויבים ליתן לסיוע הגגות וכתב, דאף שפסקתי בח"א סי' קנ"ח בשאלה כזו דהתחתונים פטורים מ"מ בנידון זה פסקתי דגם על התחתונים מוטל ליתן לסיוע תיקון הגג כיון שנשבר ע"י ציווי השררה והם ירדו על דעת שניהם להצילם משא"כ התם העליון עשה להצלת עצמו והתחתון ניצול ממילא. ומ"מ כיון שלעולם על העליון מוטל לתקן הגג [היכא שנתקלקל מעצמו כדלעיל סימן קס"ד סעיף א'], וא"כ ע"י שעושין עכשיו גג חדש משתכר העליון שלא יהיה צריך לתקן כל כך מהר כמו כשהיה גג ישן זה יכול לנכות לו לפי ערך לפי מה שנהנה העליון בעשיית גג חדש והמותר יתנו שניהם בשוה, עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר חלק י"ד סוף סימן רל"ט [נאות ט']. ועיין בתשובת פרי תבואה סי' נ"ה בעובדא שכתב ראובן את שמעון חוב בעל פה עשרים זהובים, ושמעון הודה, אלא שטען שרוצה לנכות חמשה זהובים מחמת שכעת השריפה שהיה [ז"ה ייסן] לא כבר שכן שמעון ערלים להציל ב' תיבות מלאות מביטו לרחוב העיר ונתן להם עשרה זהובים שכן הצלה, וכבואם לביתו מצא שכבר הצילה אשתו חיבה אחת והצילו הערלים חיבה הנשארת ולא רצו להחזיר חמשה זהובים, ואמר שמעון א"כ הצילו לי חיבה שניה בבית שכני, ובא לבית ראובן הנ"ל וסיפר לו שבעד חמשה זהובים שנשאר משלו ביד הערלים רוצה להציל חיבתו של ראובן, וכיקש שהוא יתן לו החמשה זהובים, והשיב אז ראובן הלא בלא"ה

חידושי חתם סופר

חידושי רמב"ם סעיף ד' בהג"ה. וכן כל אדם. י"ב. עיין לעיל סימן קמ"ו בהג"ה.

חידושי רמב"ם